

Explica'm un conte... O com en són d'importants els pares

*«La biografia de qualquier
literato debería ocuparse
extensamente de lo que leyó
y cuándo, porque, en cierto
sentido, somos lo que leemos.»*

Maryanne Wolf (2008)

*«Jo sóc allò que he
llegit i allò que estic
disposat a llegir.»*

Jaume Cabré (2005)

Recentment, llegint Pep Albanell en el seu interessantíssim darrer llibre *Les fantasies del naufrag* (Bromera, 2015), vaig adonar-me que ell, com molts altres literats, havia arribat al món de la lectura gairebé per casualitat. I és que en aquesta autobiografia ens explica que, havent estat castigat a classe a copiar ni més ni menys que sis-centes vegades *No utilitzaré otra lengua que el castellano para dirigirme a mis profesoras...*, es va trobar avorrint-se de valent mentre els seus companys eren al pati. Però deixem que sigui ell qui ens expliqui el final de la història:

*En aquella estona que se'm feia insuportablement avorrida, vaig examinar desmenjadament les tapes dels llibres que, una mica empolsinats, reposaven desordenadament damunt de l'armariet. Un dibuix d'una de les cobertes em va cridar l'atenció. S'hi veia un senyor barbut, vestit amb pells, un lloro damunt del muscle i una escopeta de canó llarguíssim a la mà. Al fons hi havia com un tros de selva que gairebé arribava al mar. El títol era **Robinson Crusoe**, de Daniel Defoe (pàgines 92 i 93).*

I aleshores se'm va aparèixer, com el geni de la llàntia, la pregunta: si Pep Albanell hagués estat bon noi, hagués parlat sempre *en castellano* amb els seus professors, hauria ensopegat amb un llibre que, irremeiablement, el va portar a descobrir després *L'illa del tresor* i *La crida del bosc*? Aquest fet atzarós ens ha portat, de ben segur, a poder gaudir d'un dels autors catalans més imaginatius i sorprenents. I tot i que podem dir, a la contra d'aquest argument, que llegir no porta a escriure, és ben cert que hi ajuda. Pep Albanell no feia res més que descriure com l'atzar, parafrasejant la poetessa, l'havia convertit en tres voltes rebel. Rebel contra uns *hermanos* que per res del món potenciaven la lectura. La segona rebel·lia la va mostrar en-

vers uns pares que l'únic llibre que tenien a casa era *La casa de Bernarda Alba* (pàgina 35), guanyat en un concurs de pessebres(!). I la tercera, contra una societat il·letrada. Però aquesta rebel·lia tenia una aliada: una bibliotecària, Pilar Poch, que posà a l'abast del petit lector llibres de naufrags, tal com li demanava aquell vailet de la Seu que un dia s'atreví a pujar gairebé per casualitat a la biblioteca de «la Caixa». L'experiència i diverses entrevistes em diuen que són molts els atzars que han acompanyat individus d'origen divers a submergir-se per sempre més en la droga dura de la lectura. Recordar, només a tall d'exemple, com un bon amic i escriptor em comentava que quan era petit, a Manlleu, compartia replà d'escala amb un company d'escola la mare del qual era la bibliotecària del poble. I quan volien reposar, cansats de voltar pel poble durant les llargues tardes d'estiu, no se'ls ocorria res més que fer passada per la biblioteca a llegir una estona. I doncs, si en comptes d'un veí fill de bibliotecària hagués tingut un veí fill de xarcuter, ara faria botifarres en comptes de llibres?

O, com bé explicava en el catàleg de l'exposició «Personatge a la vista» (Generalitat de Catalunya, 2005) Josep Bargalló, en aquell moment conseller primer del Govern de la Generalitat: «El meu primer contacte amb la lectura va ser tardà [...]. Però als deu anys vaig entrar a un internat de Tarragona i allí tot va canviar. Era un internat que depenia del bisbat, amb professorat públic, i n'era el director en Joan Martí Alins, més endavant bisbe de la Seu d'Urgell. L'internat tenia una biblioteca excel·lent de literatura juvenil, i no només això, sinó que l'accés a aquell espai era totalment lliure» (pàgina 29).

Semblaria, doncs, que novament topem amb *monsieur* atzar, que moltes vegades va acompanyat de *madame* sort. O, com li va passar a Salvador Espriu i a tants altres lectors, com de deutors s'han de sentir d'una llarga malaltia que els va obligar a restar al llit durant mesos, d'un internat

COM ES TREBALLA LA LECTURA EN FAMÍLIA?

NOM I COGNOM: Rosa Maria Avellà
PROFESSIÓ: bibliotecària

1. Per què creus que un infant ha de llegir?

Per divertir-se, per descobrir nous mons i històries, per empatitzar amb altres situacions, per aprendre, per imaginar, per incentivar la curiositat...

2. Quines estratègies feu a casa perquè els fills llegeixin?

La més important és que vegin que els grans també llegeixen. Altres poden ser triar lectures que els vinguin de gust, de personatges amb qui s'identifiquin, anar a les llibreries i a la biblioteca.

3. Com trieu les lectures?

Per temes d'interès i per recomanacions d'altres persones.

4. Recordes algun llibre que hagi estat infal·libre?

No sé si infal·libre és la paraula. Crec que depenent del moment evolutiu de cada infant sí que hi pot haver llibres que recordin especialment. Un cas d'aquests és *En Menjapors* quan passen per l'etapa de terrors a la nit.

solitari o de l'abandó a casa dels avis per uns pares absents, espais on aquells infants només van trobar refugi en els llibres.

Més enllà de l'atzar?

Però és l'atzar qui ha de semblar lectors ací i allà? Indubtablement, si volem una societat on la gent sigui neta i noble, culta, rica, lliure, desvetllada i feliç, tots hi hauríem de prendre partit, tots en tenim part de responsabilitat. Perquè llegir, aprendre a llegir, és un element imprescindible en el procés de socialització de les persones, ja que estem en una societat lletrada.

I aleshores salta aquell i crida: això és feina de l'escola!

Anem a pams i donem al Cèsar el que és del Cèsar.

Ha de ser l'escola qui ha de vetllar perquè tots els infants i joves aconseguixin el gust per llegir, conegut altrament pel plaer de la lectura? I la família, quin paper hi té en tot plegat? I l'entorn social en què es mou el futur lector, també hi té alguna cosa a dir?

Com bé diuen Ramon Canals i Moisès Esteban en el seu magnífic article «Què és llegir?», publicat el novembre de 2003 a *Faristol* (número 47, pàgines 3 a 7): «És imprescindible que llegir tingui un valor i un sentit per a l'aprenent lector. Considerarà important i real el que figura com a real i important dins la societat o l'entorn on viu. Entorn que, per al nen, és la família, el grup de companys, el barri, els *mass media* al seu abast... amb els quals manté una acció recíproca. Per això convé entrar acompanyat al món del llibre. Convé orientar l'atenció del nen cap al món escrit. Es fa des de ben petit i principalment de la mà dels pares, amb la lectura compartida de contes com un hàbit establert en la família, amb la presència de llibres i lectors... Convé evitar que el valor de la lectura sia un valor merament escolar. La lectura no s'ha de reduir a una eina per aprendre. És important que s'ho passi tan bé gaudint del plaer de descodificar (6-7 anys) com amb

les històries o informacions que s'expliquen o divulguen.» I és que, així com l'escola té gran part de responsabilitat en la tasca d'ensenyar a llegir i de llegir per aprendre, com bé en responsabilitza els centres escolars el document *La lectura en un centre educatiu* del Departament d'Ensenyament, semblaria que durant dècades s'ha deixat en un segon terme l'anomenat *gust per llegir*.

L'escola podia defensar-se, semblaria, dient que aquesta darrera tasca ja era assumida pels pares. Però el nivell lector del país, segons la Federació del Gremi d'Editors d'Espanya, indica que un 63% dels habitants de l'Estat es declaren lectors (any 2013), tenint en compte que es considera lector aquell qui llegeix un mínim d'un llibre a l'any(!). Així, doncs, les xifres ens mostren un panorama més aviat galdós, tot i que també cal reconèixer l'augment de lectors, tímid però constant, registrat els darrers anys.

I, aleshores, en qui recau la responsabilitat d'acostar els infants al plaer lector? Sense cap mena de dubte, gran part d'aquesta responsabilitat recau en els pares i mares i en l'entorn més proper dels infants lectors.

I en què ens basem per dir això? Doncs en un estudi recent elaborat a partir del record lector de vuit-cents adults enquestats, subdividits en dues mostres de quatre-cents mestres i professors, és a dir persones amb formació superior, i quatre-cents estudiants adults de l'Institut Obert de Catalunya (a partir d'ara IOC) en procés d'obtenció del graduat escolar. A partir d'aquest estudi, podem dir que ambdues poblacions es diferencien per una llarga trajectòria en la seva formació —en el cas dels quatre-cents mestres i professors—, mentre que els estudiants de l'IOC són persones adultes que encara estan a l'inici d'aquesta trajectòria. L'estudi arriba a conclusions prou destacades, que en part donen resposta a les grans qüestions que hem plantejat amb anterioritat. A tall d'exemple, ha aconseguit donar una xifra sobre els beneficis que té per a la futura formació i desenvolupament lector dels infants que tenen un entorn ric, narrador de contes i que valora els llibres, quelcom que tots sabíem però no quantificàvem: l'infant al qual li

Il·lustració de Fran Parreño. *Més contes, per favor!* Bromera

NOM I COGNOM: Marta Casas
PROFESSIÓ: química

1. Per què creus que un infant ha de llegir?

Per gaudir, per aprendre, per imaginar.

2. Quines estratègies feu a casa perquè els fills llegeixin?

De ben petites els explicàvem un conte cada nit, i per elles era un moment bonic amb nosaltres. Ara quan porten llibres de l'escola compartim aquesta estona amb elles al seu costat mentre llegeixen. També anem a la biblioteca i miren i agafen llibres que després llegim a casa.

3. Com trieu les lectures?

O bé són proposades per l'escola o bé les trien elles. I si les trio jo em deixo assessorar per una bibliotecària que m'ha recomanat llibres des que eren ben petites.

4. Recordes algun llibre que hagi estat infal·lible?

Depèn de l'edat poden ser uns o altres, però si n'hagués de triar alguns escolliria *La Zea*, *El peix irisat*, *El monstre de colors*, *T'estimaré sempre*, *Et menjadé...*

expliquen contes de petit –incloses totes les seves derivades– té un 15% més de possibilitats d'assolir un nivell superior d'estudis que no pas un a qui no li n'expliquen. Aquesta pràctica familiar, a més, tindrà més força com més freqüent i constant sigui, com demostra el fet que l'experiència familiar entorn de la lectura dels estudiants de l'IOC va ser més dèbil que no pas la dels mestres i professors, a qui els explicaven contes amb més freqüència, i a més derivaven d'una experiència lectora més completa, amb més vincles amb l'entorn familiar.

Aquests vincles, com ja hem llegit en les experiències recollides en l'autobiografia de Pep Albanell, perduren al llarg de tota la vida, ja que el petit lector els preserva per sempre en el record, un record positiu que ajudarà a mantenir l'interès per la lectura en tot moment.

Aquests moments lectors que Bolívar, Domingo i Fernández (1998: 23) anomenen *incidentes crítics* han de ser espais de temps en què el llibre es converteixi en l'autèntica baula entre l'adult i l'infant, que, amb voluntat de passar una estona plaent, s'asseuen de costat o l'un a la falda de l'altre per compartir una estona tan emocionalment potent que deixarà rastre en la criatura per la resta de la seva vida. I ni més ni menys que aquesta relació és la que utilitzarà el llibre com a canal d'unió entre l'emissor i el receptor, una comunió que moltes vegades és de doble sentit. Aquesta experiència tothom hauria de tenir l'oportunitat de viure-la.

L'entorn familiar, a més, no només ha de narrar contes de forma constant i perdurable en el temps, sinó que ha de

vetllar perquè l'entorn del futur lector sigui ric en llibres. I d'aquí n'extraïem un tercer factor que l'estudi va demostrar essencial per a la transmissió del valor i l'hàbit lector: la quantitat i situació dels llibres a la pròpia llar. L'entorn dels mestres i professors era molt més ric en llibres –més quantitat– que no pas el dels estudiants de l'IOC. I aquests llibres estaven més a l'abast.

S'ha demostrat, doncs, com hi ha una relació directa entre els hàbits de lectura de quan som petits i els hàbits de lectura de quan som grans: a més dedicació de petits per part del nostre entorn a desenvolupar hàbits de lectura, més hàbit lector de gran. I ara ja no és una sensació derivada de la pròpia experiència, sinó que aquesta relació s'ha pogut quantificar.

I quin paper ha tingut l'escola en l'adquisició de l'hàbit lector?

Si ens atenem al fet que la població de persones enquestades anava dels vint als seixanta-cinc anys, malauradament la realitat és cruel: l'escola ha donat com a resultat final zero, és a dir, en general l'escola ha creat tants lectors com n'ha malmès. Sí que cal dir, però, que per als estudiants de l'IOC –recordem que tenien un entorn més desfavorable– l'escola va ser clarament més significativa en l'obtenció d'un determinat hàbit lector que no pas per als mestres i professors, que, recordem-ho, tenien un entorn més ric en estímuls lectors.

Per tant, l'entorn lector familiar és un element més influent

NOM I COGNOM: Anna Farrés / PROFESSIÓ: mestra

1. Per què creus que un infant ha de llegir?

Perquè llegint s'aprenen coses que no es poden explicar, perquè llegint entres en un món intern que et transporta i et fa viure coses que potser no les podràs viure de cap més manera. Perquè és un llenguatge que et pot fer arribar a llocs inexplicables i que t'ajudarà a aprendre al llarg de tota la vida. És un recurs que quan el descobreixes et dona autonomia i llibertat.

2. Quines estratègies feu a casa perquè els fills llegeixin?

Des de ben petits a casa ells han tingut molt interès per aprendre, hem explicat molts contes i hem creat màgia i misteri, però les ganes de llegir les han posat ells. Ens han demanat sempre molts contes i els hem comprat, hem intentat tenir revistes que ells poguessin llegir i on trobessin material interessant, i hem procurat comprar contes amb bones his-

tòries i amb bons il·lustradors. I hem intentat llegir-los conjuntament.

3. Com trieu les lectures?

Ara ja les trien ells, però al principi buscàvem contes que ens agradessin a nosaltres, que ens captivessin, que tinguessin alguna cosa que ens enganxés. A nosaltres ens apassionen els contes. Abans de tenir nens a casa ja hi havia contes de tot tipus. També és veritat que tenim amics experts en la matèria i a vegades ens hem deixat assessorar.

4. Recordes algun llibre que hagi estat infal·libre?

El carter joliu o unes cartes especials, de Janet i Allan Ahlberg; *En Menjapors*, de Jorge Zentner, amb dibuixos de Tàsies; *El ninot de neu*, de Raymond Briggs, i moltíssims més.

en l'adquisició de l'hàbit lector que no pas l'escolar. Però quan aquest entorn familiar és absent, aleshores l'escola, i per extensió la biblioteca i els altres entorns responsables de manera directa o indirecta del benestar emocional dels nostres infants, té l'obligació de prendre el relleu i igualar, o fins i tot superar, els incidents crítics o els moments lectors de la família. Ens hi juguem el futur del país.

I d'aquí caldria extreure'n una derivada: si es detecten infants que estan poc o gens estimulats des del punt de vista de la lectura, per què la societat no es planteja centrar els esforços a donar suport a iniciatives que «suplantïn» els pares en les seves mancances? No serà més important l'adquisició de bons hàbits que beneficiaran la formació futura de l'alumne que no pas l'assoliment d'uns determinats conceptes del currículum, en el cas escolar? I és que l'escola, la biblioteca i, per extensió, tota la societat, davant del repte d'oferir a tots els infants la possibilitat d'iniciar la vida des de la mateixa línia de sortida, haurien d'assegurar que l'esquerda emocional existent entre diferents infants, derivada de factors diversos, sigui el més estreta possible.

I les noves tecnologies què?

Finalment, algú pot dir que això està molt bé, però que les noves tecnologies no ens porten cap a aquesta derivada, ans al contrari, generen més esquerdes entre uns infants i els altres. I això és veritat en part.

Sortosament, tenim un estudi de cas recent, el de Martina Fittipaldi, Anna Juan i Mireia Manresa, publicat en el recull d'experiències entorn de la literatura digital per a nens *Digital Literature for Children* (PIE, Peter Lang, 2015), que arriba a la constatació que «els lectors en paper arribaren més lluny en la interpretació del sentit i en la captació dels eixos constructius del relat, entenent aquests com l'explicitació, a través dels comentaris en la discussió, de la funció dels elements clau de la història [...]. Així, els lectors de la versió digital sembla que es queden en un nivell més argumental que els que llegeixen en paper» (pàgina 149). I, més endavant, en el mateix volum, l'article de Cristina Corro i Neus Real ens fa notar que: «És necessari apuntar, tot i això, que la intervenció de l'adult en l'experiència de lectura era imprescindible per anar més enllà de la manipulació compulsiva i del joc estrictament [...]. És la mediació, en conseqüència, el que pot garantir l'òptima explotació de les obres digitals (igual que ocorre amb les impreses) en termes d'educació literària» (pàgines 183-184). És a dir, potser comença a ser hora de plantejar-se el que és realment important: el mediador, la persona que acostua la lectura a l'infant, i aparcar la reflexió sobre quines eines són més o menys adequades, ja que el suport sobre el qual se sustenta el missatge és clarament secundari.

Així, doncs, arremanguem-nos més, fem costat a les iniciatives que van en aquesta direcció i treballlem a l'una a fi que puguem cridar, clar i fort: cap nen sense mediador!

NOM I COGNOM: Jordi Lorente / PROFESSIÓ: mestre

1. Per què creus que un infant ha de llegir?

La lectura és una porta al coneixement, i l'hàbit lector és l'encarregat de generar rutines aplicables a totes les esferes de la nostra vida. És el que ara els pedagogs en diuen una «competència instrumental».

Pensant des del punt de vista de la família, la lectura és una descoberta íntima que si a més a més es comparteix genera complicitat, unió i comunicació, valors que avui en dia poques activitats tenen presents.

2. Quines estratègies feu a casa perquè els fills llegeixin?

Creiem que és necessari que de ben petits, com a pares, hàgim estat llegint contes plegats, nit rere nit. L'hàbit de llegir en veu alta acaba convertint-se en desig de lectura.

Tenir criteri en la tria segons les edats i variar la tipologia de llibres ha estat clau en el procés de fer bons lectors. També hem de tenir en compte el que potser és el punt més important i complicat alhora, que és viure el dia a dia amb els llibres: parlar, comentar, visitar llibreries i biblioteques, veure llegir els altres, conèixer escriptors... (Ei! I fer sortides amb alguna activitat entorn de la literatura ha estat determinant.)

3. Com trieu les lectures?

Sempre hem tingut bons consellers: un bibliotecari de confiança; el Club de Lectura de LIJ de la Biblioteca del Casino de Manresa, on mestres i devorallibres comparteixen opinions; la

revista *Faristol* o articles del diari *Ara* o del *Cavall Fort*; el premi Atrapallibres... tots ens han ajudat a descobrir joies.

Finalment, el més entretingut i gratificant és xafardejar a les llibreries de confiança. I si el llibre et fa peça... cap a la bossa!

4. Recordes algun llibre que hagi estat infal·libre?

Segons les edats, hem tingut diferents *hits*. Els primers anys, els *pop-ups* amb monstres van ser una fixació per als nostres fills (*Sorolls de monstre*, *El monstre de colors*, d'editorial Cruïlla). També tenim àlbums il·lustrats de capçalera gastadíssims, com els de David Melling (*A la caça del petó*), Mike Inkpen (la sèrie del Porquet Wibbly), Helen Cooper (*Tatty Ratty*)...

Com a primers lectors, destacaríem la sèrie de Ricardo Alcántara amb els «Tomàs i...», els llibres d'Eulàlia Canal (*El cargol fabulantàstic*) o Eduard Màrquez (*Les granotes de la Rita* i *Una mala idea*). A partir d'aquí, les històries divertides de Roald Dahl, o bé les del Capità Calçotets i la Tina Superbruixa.

Llavors va venir l'èxit de la literatura fantàstica, amb J. K. Rowling i el seu *Harry Potter* i Laura Gallego (sobretot la tetralogia *Cròniques de la Torre*). Aquí vam constatar que la lectura ja era una bona activitat per a ells.